

A MAGYAR KISEBBSÉG POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI HELYZETE JUGOSZLÁVIÁBAN.

A történelmi Magyarország területén alakult három fő utódállam közül Jugoszlávia volt az, amely a legkisebb számú magyar nemzetiséget kebelezte be. Ez a számban legkisebb magyar nemzettömb az erősen nacionalista délszláv államon belül csak a legnagyobb nehézségek árán őrizhette meg nemzeti-népi tulajdonságait, anyagi és kulturális javait pedig a meg-megújuló legférfitasabb küzdelemmel tarthatja csak meg.

A délvidéki magyarság életkörülményeiről számot adandó, egy öt esztendőszakot úgy választottunk ki, hogy abban a jugoszláviai magyar kisebbség válságosabb éveit, a katonai diktatúra alatt átélt idő és az azt követő enyhülés időszaka foglaltassák, mert valójában csak így nyerhetünk tiszta képet e maroknyi magyarság vállalt küzdelmeiről. Az ismertetett periódus 1932-től 1937-ig terjed. Ha ennek a korszaknak főleg az eleje a legemberfelettibb harcokat jelenti is a délvidéki magyarság pusztaság fennmaradásáért, annál örvedetesebb, hogy a jelenleg is uralmon levő Stojadinovich-kormány alatt a jugoszláviai magyar kisebbség már számottevő jogokat élvez, ha nincs is az öt megillető kisebbségi jogok teljes birtokában.

A jugoszláviai magyarság száma.

Az 1931. évi jugoszláv népszámlálás végleges adatainak közzététele egyre késik. Az ország lakosságának előzetes adatait a „Prethodni rezultati popisa stanovnistva od 31. marta 1931. god. u. Kralj. Jugoslaviji. Beograd, 1931.“ címmel az állami nyomda kiadásában megjelent kiadvány ismerteti és az ország összlakosságának számát az 1921. évi 11,984.911 fővel szemben 13,930.918 főben állapítja meg. A két népszámlálás eredménye közötti különbség tehát 1,946.007 lélek, ami 16.24%-nyi szaporodást jelent.

Jugoszlávia nemzetiségeinek megoszlását az idézett ki-

advány nem adja meg. A belgrádi „Politika“ című félhivatalos lap 1933. évi május 16-i számában Radivojevics T. egyetemi tanár közölte először hivatalos forrásra való hivatkozással, Jugoszlávia nemzetiségeinek számát. E közleményből tudjuk, hogy az utolsó népszámláláskor Jugoszláviában 465.800 (3.34%) főnyi magyar nemzetiség volt. E szám a magyarság 1921. évi 467.658 (3.90%) lelket kitevő számához viszonyítva 1858 főnyi csökkenést mutat. Mivel azonban a Radivojevics tanár által közölt kimutatás az egyes nemzetiségek bánságonkénti megoszlását nem tünteti fel, így a magyarok számát a különböző bánságokban az 1921. évi népszámlálás alapján mutatjuk ki.¹⁾

Sorszám	A bánság neve	Összes népesség	Ebből magyar	A bánság lakóinak számához %-ban	Az össz-magyarság viszonyítva %-ban
1.	Dunai	2,107.658	385.526	18.29	82.44
2.	Szávai	2,336.739	51.648	2.21	11.05
3.	Drávai	1,037.838	14.426	1.39	3.08
4.	Drinai	1,354.200	11.033	0.82	2.36
5.	Verbászi	824.556	880	0.11	0.19
6.	Morávai	1,211.812	281	0.02	0.06
7.	Vardári	1,386.091	157	0.01	0.03
8.	Tengermelléki	786.357	105	0.01	0.02
9.	Zétai	782.972	88	0.01	0.02
10.	Belgrád város	152.658	3.514	2.30	0.75
Összesen: 1921-ben		11,984.911	467.658	3.90	100.00
Összesen: 1931-ben		13,930.918	465.800	3.34	—

Amint látjuk, a délvidéki magyarság négyötöde a dunai, egytizede a szávai bánságban él. így tehát a magyarság helyzetének vizsgálata is főleg e területek szemmel tartásával történik. A magyarság számarányának alakulása különösen a Dunabánságban figyelemreméltó. A Bácska, Bánát és Baranya báni közigazgatási egységekre történt átalakítása előtt (1929) e területen a magyarság számaránya jelentősen jobb volt. A Dunabánságnak nevezett közigazgatási egységben a régi Bánát, Bácska, Baranya, valamint e további területek foglaltatnak: a belgrádi, dunamelléki, sumadii kerületek, ezeken kívül a szerémségi kerületekből az újlaki, ürögi, rumai, ópazovai és zimonyi járások; a pozsareváci kerületből pedig a moravai, pozsareváci és rámai járás.

¹⁾ Forrás: Statisticki Godinjak, 1929, knj. I. p. 69. Beograd, 1932;

A Dunabánság és az egykori Vajdaság (Vojvodina) területi kiterjedését, népességét és nemzetiségi megoszlását tekintve, az 1921. évi népszámlálás alapján a következő elterést állapíthatjuk meg:

A közigazgatási egység neve:	Kiterjedése km ² -ben	Összes népessége	szerb horvát szlovén	Ebből::		
				magyar	német	egyéb
Vajdaság ¹⁾	19.702	1,346.527	509.520 37.8%	376.107 27.9%	316.579 23.5%	144.321 10.8%
Dunabánság ²⁾	30.158	2,107.658	1,207.206 57.3%	385.526 18.3%	344.136 16.3%	170.790 8.1%

A Vajdaságnak a Dunabánságba történt beolvasztása tehát a régi közigazgatási területnek 10.456 km²-nyi növekedését, a szerb-horvát és szlovének számának 697.686 főnyi szaporodását, illetve 37.8 %-os arányszámának 57.3%-ra való emelkedését eredményezte. Ezzel szemben a Vajdaság össznépségéhez viszonyítva 27.9 %-ot kitevő magyarság a Dunabánságban 18.3%-ra, a németiség pedig 23.5%-ról 16.3%-ra esett vissza. E két nemzetiségnek pedig a Vajdaságban abszolút többséget jelentő 51.4%-nyi arányszáma 34.6%-ra csökkent a bánsági felosztás alapján.

A Dunabánság lakosságának zömét alkotó három nemzetiség arányszámának ilyen mértékű elmozdulása úgy politikai, mint gazdasági, mint pedig művelődési szempontból nagy szerepet játszik.

A magyarság számának alakulását tükröző adatokból megállapíthatjuk, hogy az ország népességének 1,946.007 főnyi, illetve 16.24%-nyi emelkedése mellett a magyarság 1858 főnyi csökkenése, illetve az 1921. évi 3.90%-ról 3.34%-ra való visszaesése nem természetes. Ha a magyarság természetes szaporodását is számon kérnénk, alig hihető, hogy a közel félmilliónyi magyar népesség tízéves szaporodása csökkent eredményezett.

Politikai helyzet.

A jugoszláviai magyarság állampolgárságának kérdése a valóságban máig is rendezetlen, bár az 1922. évi január 26-ig terjedő optálási határidő letelte után minden jugoszláviai polgár, aki már 1910-ben az ország területén lakott, automatikusan jugoszláv állampolgár lett. Ezzel szemben az 1934. évi marseillesi királyi kérés után „vítas“ állampolgárságú egyének egész tömegét, számszerint mintegy 3640-et, rövid úton Magyarország területére tettek át. A ki-

¹⁾ Forrás: Popis stanovništva od 31. jan. 1921. god. Sarajevo, 1932.

²⁾ Forrás: Statistički Godisnjak, 1929. knj. I. Beograd, 1932. god.

utasítottak okmányait a magyar hatóságoknak annakidején módjában állt áttekinteni. Számosan voltak olyanok, akiknek édesatyja, sőt nagyatyja is a mai Jugoszlávia területén született; a kiutasított egyén pedig nemcsak hogy soha el nem hagyta szülőföldjét, hanem katonai szolgálatát is jugoszláv kötelékben teljesítette. így álltunk tehát a jugoszláviai magyarok állampolgárságának kérdésével, 1934-ben, a magyar kisebbség sorsának másfélévtizedes fordulója után. Az őslakos magyarok máig is elintézetlen állampolgársági kérvénye szép számmal fekszik az illetékes hatóságok előtt.

A jugoszláviai magyarság mozgási szabadságának korlátozása és főleg az anyaországgal való kapcsolatának gátlása, útlevélkiadások megtagadásával szinte kedvtelésévé vált a jugoszláv hatóságoknak. Olyananyira, hogy 1934-ig csak hosszas utánjárással és csak kivételes esetben adtak ki magyar nemzetiségű állampolgárnak útlevelet, minden elképzelhető legális és illegális adójának lerovása után. üzen a téren is csak az utolsó esztendőök hoztak némi javulást, nem utolsó sorban a magyarhoni turisztikának Jugoszlávia felé való megindulása miatt, amely, mint fontos államérdek, nem volt kockáztatható a jugoszláviai magyarok útlevelének megtagadásával.

A magyar kisebbség legszemélyesebb jogainak megsértését csak kiegészíti választójogának megvonása. Itt ahány választás, annyi sérelem érte a magyarságot. Az eddigi választások bizonyosága szerint a magyarság választójogát csak az esetben gyakorolhatta, ha maradéktalanul a kormányt támogatta, vagy a kormány jelöltjére minden fenntartás nélkül leszavazott. Az 1935. évi választáson a kormány kirendelte képviselőt a magyarságnak, legkeserűbb nemtetszése ellenére, meg kellett választania, hogy dokumentálhassák: a jugoszláviai magyarságnak magyar képviselője ül a belgrádi szkupstinában.

A magyarság, politikai törekvéseinek érdekében, Országos Magyar Párt címmel 1922-ben önálló politikai szervezetet létesített, amelyet azonban alig két évi működés után feloszlattak. Az 1925. évi országos választásokra engedélyezték csak ismét, de önálló, kisebbségi érdekekre alapozott politikát ezúttal sem folytathatott és mint önálló politikai párt, külső erők behatására elbukott. Minthogy a párt vezetőinek állandó sürgetése ellenére, a magyar választóknak több, mint a felét nem vették fel a választói névjegyzékbe, a névjegyzékbe vett választókat pedig minden eszékkel megakadályozták választói jogaik gyakorlásában, nyilvánvalóvá vált, hogy a jugoszláviai Országos Magyar Párt, mint önálló politikai szervezet, életképtelen. Végső lehetőségként határozta azután el a párt, hogy a jugoszláviai magyar tömegek érdekeinek védelmére, az akkori radikális

kormánypárttal köt egyezséget. Ez a fúzió azután az 1927. évi választásokon meghozta szerény eredményét és 3 magyar képviselő jutott kormánypárti programmal a szkupstinába, jóllehet a magyar választók arányszámához mérten 12 képviselő illette volna meg a magyarságot.

A választói jogaiban megcsönkített és a kormány politikájának támogatására kényszerített magyar kisebbséget hasonló sérelem érte a községi önkormányzati választásokon is. Az 1927. évi nemzetgyűlési képviseléválasztást rövid pár hónap múlva, november 6-án a községi választások követték. E választások meglepően jó eredményt hoztak és a Magyar Párt listáján leadott közel 20.000 szavazat 442 magyar községi képviselőt segített mandátumhoz. Sajnos, ez a mindenképen reális szép eredmény a gyakorlatban bizonytalanná vált, amikor az új képviselőkből álló községi képviselőtestületeknek meg kellett alakulniuk. A bizonyos szerb hányaddal rendelkező, de többségében magyar nemzetiségű községek képviselőtestületének megalakulását megakadályozták, a községi tisztviselők megválasztását pedig sok esetben szabotálták. Ahol pedig mégis sikerült a választási eredménynek megfelelően magyar községi vezetőséget alakítani, ott a felettes közigazgatási hatóság közbenjöttével semmisítették meg a magyar nemzetiségű jegyző vagy más községi funkcionárius megválasztását. Úgy, hogy végül is az 1927. évi községi választás eredménye 10 német és 6 magyar nemzetiségű jegyző volt. Természetesen az 1929. évi diktatúra első dolga volt e 6 magyar községi jegyző elmozdítása. A jugoszláviai községi közigazgatásban a magyar jegyző fogalma ma már csak emlék. A városokban hasonló módon végződtek az önkormányzati képviseléválasztások és ugyancsak a Zsifkovics-féle diktatúra mozdította el állásból az utolsó zentai városi tisztviselőket.

Az 1935. évi újabb választói törvény az eddig fennállott választási módszert csak még tarthatatlanabbá tette. Az új választói törvény szerint minden politikai pártnak, így a nemzeti kisebbségi pártoknak is, az ország kétharmad részéből kell választói kerületenként ajánlást gyűjtenie. Ha már most elgondoljuk, hogy a jugoszláviai Országos Magyar Pártnak Ószerbia, vagy az ahhoz szerzett Macedónia területéről is kellett bizonyos számú ajánlás, érthető, hogy e követelménynek meg nem felelhetve, nem állíthatott jelölteket. Maradt tehát az 1927-ben már gyakorlatban volt módszer: vagy a kormánnyal menni, vagy passzivitásban maradni. A jugoszláviai magyarság ezúttal is a kormánypárt listájára adta le szavazatát és ezt az előbbivel szemben csak annyiban tette dicstelenebbül, amennyiben ezúttal már előre kijelölt képviselőt kellett megválasztania. Tehát a kormánypárt mellett való szavazás még a képviselő szemelvé-

nek tetszés szerinti megválasztását sem tette lehetővé. A Jeftics diktatórikus kormánya alatt 1935 május 4-én lefolytatott választáskor a választók száma az egész országban 3,829.374 volt. A választók, a leadott szavazatok, valamint a képviselői mandátumok száma a különböző bánóságokban a következő módon oszlott meg:

A bánóság neve	A választók száma	Ebből leszavazott		Mandátumok megszállása a különböző listák között		
		Jefticsre	Macsekre	Jeftics	Macsek	Összesen
Szávai	760.148	177.789	405.356	48	27	75
Drávai	308.213	125.724	22.489	27	2	29
Dunai	688.775	348.485	121.595	44	8	52
Verbászi	272.103	119.150	91.979	17	8	52
Vardári	424.338	255.519	43.981	44	1	45
Morávai	403.563	255.640	54.601	39	2	41
Tengermelléki	247.736	65.609	111.993	14	10	24
Drinai	402.194	204.421	90.890	34	5	39
Zétai	242.031	154.074	30.633	30	3	33
Belgrád város	80.273	31.973	9.731	5	—	5
Összesen:	3,829.374	1,738.384	983.248	302	66	368
Együtt:			2,721.632			
%-ban	100	45.40	25.70	82.10	17.90	100

Az 1935. évi jugoszláv képviselőválasztási eredményben tulajdonképpen a magyarság érdekelve nem volt, miután, tekintet nélkül leadott voksaira, hivatalból rendeltek ki számára, egyetlen képviselőt, akivel be kellett érnie. Az országos végeredményről közölt fenti táblázatunk a kormányzó Jeftics-pártnak és Macsek horvát ellenzéki pártjának választási küzdelmét szemlélteti. A Macsek-listával szemben elkövetett igazságtalanságot tükrözi s ebből a körülményből is a kisebbséget ért sérelem állapítható meg. A végleges választási eredmény részletezése nélkül utalunk a Szávai bánóságban (Horvátország) leadott 405.000 Macsek-féle szavazatra és a Jeftics által elnyert 177.000 voksra, amelyeknek eredménye 48 Jeftics-párti képviselő és 27 Macsek-féle mandátum volt. A horvátság heroikus választási küzdelme és erőfeszítése a töredékszavazatok igazságtalan elosztásán bukkott el.

A képviselőválasztások országos végső eredményét egyébként úgy osztották el, hogy a relatív többséget kapott lista az összes mandátumok háromötödét nyerte el, tehát 368 közül 221-et. A többi 147-et pedig a D'Hont-rendszer alapján olyképp osztották szét, hogy a résztvevő összes pártok részesedtek belőle. Ezenkívül bekerült még minden 50.000 szavazatot kapott listavezető. A horvátok erre a vá-

lasztási eljárásra a szkupstina bojkottálásával feleltek és egyetlen képviselőt sem küldtek Belgrádba. Csak évekkel a választások után mutatták be egyesek mandátumaikat a parlamentben.

Mint a személyi szabadságot érintő tömegsérelemet kell felrónunk azt a közigazgatási eljárást, amelyet a rendezetlen állampolgárságúnak minősített magyar nemzetiségű személyekkel szemben a hatóságok, minden kímélet nélkül, a marseillesi merénylet után foganatosítottak. A százas turnusokban kiutasított magyar családokat minden ingóságuktól megfosztva az ország több pontján tették át a határon. Amint előbb már említettük, több mint 3600 személyt érintett ez az eljárás. Az akkori viszonyokra jellemző, hogy ezekben a feszültséggel teli órákban a megfélemlített félmilliónyi jugoszláviai magyarság szinte láthatatlanná vált. A délvidéki magyar sajtó pedig a legközömbösebb napi dolgokat tárgyalta, mivel nem talált megfelelő hangot a gyilkossággal kapcsolatos események közlésére. Ezek ellenére a Szabadkai Napló 1934. évi nov. 11. és 13-iki, az újvidéki Reggeli Újságnak pedig nov. 16-iki számát az ügyészség elkobozta. Csak napokkal később közölték e lapok szerkesztőseivel, hogy az elkobozást azért foganatosították, mert a magyar lapok nem közölték a királygyilkossággal kapcsolatos eseményeket azon a hangon és módon, amint azt a belgrádi szerb sajtó tette. E nyomás alatt azután az idézett két magyar lap a Magyarország elleni vádaskodás hangján írt pár napig.

Az eseményeknek immár négyéves távlatából ítélve meg a történetet, bizonyosra vesszük, hogy az ítéletükben tárgyilagossabb délszláv körök is más véleménnyel vannak azóta a magyarság, de különösen a jugoszláviai magyar kisebbség felelőssége felől ebben a kérdésben.

Nagy vonalakban ezek a főbenjáró jogi és érzelmi sérelmek tették bizalmatlanná a délvidéki magyarságot a délszláv uralommal szemben. Csak megnyugvással szolgál, hogy a jelenleg uralmon levő Sztojadinovics-kormány olyan mértékben konszolidálta a viszonyokat, hogy a jugoszláviai magyarság ma már különösen kulturális sérelmeivel bizalommal fordul az illetékes belgrádi fórumokhoz. Ezek nem egy esetben adtak helyet a magyarság vezetői által előterjesztett panaszoknak, e panaszok részben vagy teljességében való orvoslásával.

Gazdasági helyzet.

A jugoszláviai magyarságot gazdasági téren legalább annyi sérelem érte, mint amennyi előny és kedvezmény jutalmazta a többségi népet az anyagi boldogulás minden te-

rén. A magyarság gazdasági veszteségei során kétszeresen volt szenvedő alanya a károsodásnak. Egyszer, amikor a birtokos magyarságtól elvették a vagyonát, másodsor, amiddőn a szegény és nincstelen magyarságot minden részese-désből, kisebbségi voltánál fogva, kizárták. Az agrárreform végrehajtásával a cselédi sorban volt földnélküliek nagy tömegei veszítették el munkaalkalmukat, miután a földosztást kizáróan a többségi nép igényeinek figyelembevételével hajtották végre. Pedig az 1936. év végéig csaknem egészében felszámolt jugoszláv agrárreform során szétosztott kereken 2.5 millió hektárnyi földből legalább a nagycsaládú magyar földnélkülieket lehetett volna részesíteni.¹⁾

A különböző közterhek aránytalansága nem utolsósorban sérelme a jugoszláviai magyar kisebbségnek. Természetesen a pénzügyi kormányzat mindig talál jogalapot intézkedéseinek törvényszerűségére. A házadót pl. valójában az ószerbiai és a hozzácsatolt déli tartományokban az adózó lakosság nem is ismeri. A községekre vonatkozó 1934. évi VII. 22-i törvény szerint az ötezer lakoson aluli községek népe nem fizet házadót. Mivel pedig ötezer lakoson felüli községek kizáróan a Vajdaságban (elvéve a szávai bánágban) vannak, így csupán e terület népe köteles házadót fizetni.

Ezek után nem érdektelen a földdel kapcsolatos állami adók mértékét is szemügyre venni a különböző bánágokban. Itt közöljük a földművelésügyi minisztérium hivatalos kimutatását az 1 kat. holdra eső állami adókról.

Bánág neve	1 kat. holdra eső állami adó dinarban:
Dunai	150.—
Szávai	32.—
Drávai	21.—
Morávai	21.—
Drinai	20.5
Vardári	16.—
Vrbászi	15.—
Tengermelléki	15.—
Zétai	7.—

Ha a Dunabánág népe által 1 kát. holdra eső állami adó mértéke nem tükrözné eléggé azt az aránytalanságot, amely az adófizetés terén e tartomány lakosságát és közte természetesen a magyarságot is terheli, (még akkor is, ha a földek terméshezama itt a legnagyobb), vegyük figyelembe

¹⁾ Részletesebb adatokat l. Kardos Béla dr.: A jugoszláviai földreform végeredménye nemzetiségek szerint. (1937.) Kisebbségvédelem; 1938. 1. sz.

a különböző bánóságok által viselt állami egyenesadó-terheket, illetve az 1 lakosra eső állami egyenesadó mértékét

Tehát:

Bánóság neve	Egyenesadó		Átlagnál		
	millió 1936	dinárban %	Egy lakosra esett dinár	több (+)	kevesebb (—)
Dunai	392.8	28.9	164.6	67.0	—
Szávai	316.2	23.2	116.9	19.3	—
Drávai	124.0	9.1	108.4	10.8	—
Drinai	73.6	5.4	47.9	—	49.7
Morávai	64.9	4.7	45.2	—	52.4
Vardári	68.5	5.0	43.2	—	54.4
Zétai	39.0	2.9	42.1	—	55.5
Tengermelléki	32.0	2.4	35.5	—	62.1
Verbászi	32.0	2.4	30.9	—	66.7
Belgrád város	217.1	16.0	751.2	653.6	—
Összesen:	1359.6	100.0	97.6	—	—

Az 1936. évben az egész ország által fizetett 1,359.6 milliónyi állami egyenesadóból maga a Dunabánóság népe 392.8 milliót, illetve az egész összeg 28.9%-át fizette; tehát 1 lakosra 164.6 dinár évi egyenes adó esett, ami kimagasló teher a többi nem magyarlakta bánóságokhoz képest. Belgrád város 1 lakosát terhelő állami egyenesadó mértéke, mint általában a városi lakosság adózása, különleges elbírálás alá esik.

Ha mindjárt kétségtelen is, hogy az agrárállamként ismert Jugoszlávia gazdasági életének hangsúlya a Vajdaságon van, mert erőforrásai kiapadhatatlanok, mégis gondolkodóba ejt az a mértéken felül kihasználó gazdasági politika, amelyet a mindenkori jugoszláv kormányok e tartománnyal szemben a megszállás első napjától kezdve követtek. E gazdasági-pénzügyi politika egyenes következménye az ország de különösképen a Vajdaság legnagyobb számú adózórétégének, a parasztságnak hatalmas mértékű anyagi leromlása, amelyről Demetrovics Juraj földművelésügyi miniszter 1933. évi beszámolójában tájékoztatta az ország közvéleményét. Szerinte az ország eladósodott földműveseinek száma 709.525, adósságának összege pedig 6.072,600.000 dinárt tesz ki. Erre az adósságra a földművesek 18—24% között váltakozó kamatot fizetnek országszerte. Ha pedig az ország egész földművesadósságát az eladósodott parasztek számához és az 1 hektárt terhelő adósságösszeghez viszonyítjuk, az alábbi eredményt kapjuk bánóságként:

¹⁾ Forrás: Popis etanovnistva od 31. jaii. 1921. god. Sarajevo, 1932.

²⁾ Forrás: Statisticki Godisnjak, 1929. knj. 1. Beograd, 1932. god.

Bánság neve	1 adósra eső teher dinarban	1 ha-ra eső teher dinarban
Dunai	19.014	2.723
Drávai	18.273	2.315
Tengermelléki	12.974	4.914
Zétai	8.638	1.745
Szávai	7.444	1.826
Drinai	6.677	1.030
Vardári	6.372	1.040
Morávai	5.567	1.027
Verbászi	3.857	765
Az egész országban átlagban	9.841	1.824

Nem kétséges tehát, hogy az erősebben eladósodott országrészek mellett is a Dunai Bánság 1 adósra eső terhe az országos átlagadósság felett túlságos magasan áll, amely körülmény már — a Dunabánságnak a jugoszláv gazdasági élet erőeloszlásában való fontos szerepét tekintve — országos katasztrófát jelent.

A legjelentékenyebb adózó- és fogyasztórétnek ilyen mérvű eladósodása a kormány szociális intézkedését kellett, hogy kiváltsa. Megszületett tehát a földművesvédelmi törvény. A földművesvédelem azonban a hitelintézmények, a bankok és takarékpénztárak érdekébe vágott. Miután megszűnt az adósok eleni végrehajtási lehetőség, a betevő hitelezők ellen a pénzügyintézetek védelmét is el kellett rendelni. Mikor pedig a bankbetétek kivételét erős korlátozás alá vették, a bankbetétesek, érdekeik védelmére, a bankok ügykezelésének ellenőrzésére szövetséget alakítottak. Íme, az állam pénzügyi válságának folyamata, a gazdasági erőforrások mértéken felül való kihasználása miatt.

Az egyenetlen közteljesítés és igazságtalan adóztatás után tekintsünk bele a különböző állami és kedvezményezett bankok által nyújtott hitelek megosztási statisztikájába, talán azzal a gondolattal, hogy a nagy terhek viselésére kényszerített vajdasági gazdasági élet más helyen, esetleg a termelés rentabilitását biztosító gazdasági hitelek nyújtásában talál kárpótlást. Vegyük mindjárt a gazdasági élet támogatására 1929-ben létesített Privilegizált Agrárbank (Belgrád) hitelezéseinek kimutatását. Eszerint a bank az elmúlt 7 év alatt 1.400 millió dinár kölcsönt nyújtott 140.000 gazdaságnak, 1936-ban pedig 767.2 milliót. Sajnos, e hitelekéről részletes kimutatás csak a bank működésének második esztendejében, 1930-ban jelent meg. E statisztika azonban éppen a Vajdaságra nem kecsesítő. Az összesen 69.714 igénylőnek juttatott 467.3 millió dinárból ugyanis jutott:

	Millió dinár	%
Délszerbiára	28.0	
Szerbiára	165.8	41.5
Montenegróra	8.8	1.9
Bosznia-Hercegovinára	56.8	12.2
Vajdaságra	143.7	30.7
Horvát-Szlavonországra	38.0	8.1
Dalmáciára	26.5	5.6
Szlovéniára	0.4	0.0
Összesen	467.3	100.0

Ami pedig a Jugoszláv Nemzeti Bank által nyújtott ipari és kereskedelmi hitelekkel illeti, ezek az 1936. évi adatok szerint alábbi módon alakultak:

	Millió dinár	%
Belgrád	630,140.529	43.2
Szerbia	104,117.474	7.1
Szerbia Belgráddal együtt	734,258.003	50.3
Horvát-Szlavonország	414,141.092	28.4
Vajdaság	120,139.286	8.2
Szlovénia	118,712.854	8.2
Bosznia-Hercegovina	71,352.048	4.9
Összesen:	1.458,603.283	100.0

Tehát a belgrádi Nemzeti Banknál leszámított váltókölcsönök összege 1936. december 31-én 1.458.6 millió volt, amely összeget 21.652 váltóra folyósították. Ugyanebben az időben a zálogkölcsönök összege 258.8 millió dinárt tett ki, amelyből magára Belgrádra 219.6 millió esett, a többi országrészre pedig csupán a maradék 39.2 millió dinár jutott. Ezek az adatok nyilvánvalóan tükrözik azt a pénzügyi politikát, amely kétségtelenül a Vajdaság mértéktelen gazdasági kihasználását szolgálja.

A nemzeti jövedelem számban kifejezve az 1935. és 1936. évben a következőképpen alakult:

	1935		1936	
	millió dinárban			
a) Mezőgazdaság: (állattenyésztés, halászat, háziipar is)	18.416.8	53.8%	21.902.5	57.2%
b) Ipar: (bányászattal, a háziipar tizedrésze)	9.721.8	28.3%	10.089.5	26.4%
c) Kereskedelem: (hitel és biztosítási ügyvel)	3.035.3	8.9%	3.221.2	8.4%
d) Közlekedés: (postaforgalommal)	3.081.2	9.0%	3.067.4	8.0%
Összesen:	34.255.1	100.0%	38.280.6	100.0%

Jugoszlávia, nemzeti jövedelmének megoszlását tekintve, 57.2%-ig a mezőgazdaságból, 26.4%-ig az iparból, 8%-ig a kereskedelemből és 8%-ig a közlekedésből szerzi jövedelmeit. Miután pedig a mezőgazdaságból eredő jövedelem mértéke szerint Jugoszlávia agrárállam, így önmaga ellen vét az a gazdasági-pénzügyi politika, amely az ország leghaszonhajtóbb mezőgazdasági területét, a Vajdaságot csak kiaknáza, azonban rentabilitása érdekében áldozatokat hozni nem hajlandó.

Fekete Lajos.